

DEN GRØNLANDSKE KRIMINALLOV OG KRIMINALPOLITIK I DAG

Af HENRIK GARLIK JENSEN

Under fremsættelsen af det første lovforslag til kriminalloven for Grønland den 22. oktober 1953, udtalte daværende statsminister Hans Hedtoft:

”Jeg tillægger det stor betydning, at man gennem en kriminallov, som den foreslåede undgår at krænke grønlandske retstraditioner og viger tilbage for at for-danske det grønlandske samfund på et område, hvor dette har en ordning der fuldt ud tilfredsstillende landets behov”.¹

Hedtofts udtalelse står imidlertid i stærk kontrast til den voldsomme kritik, som kriminalloven, kriminalpolitikken og de grønlandske domstole i dag er udsat for. Således skriver Atuagagdliutit/Grønlandsposten, i sin leder ”Forkerte domme” den 29. august 1988:

”Blandt ofrene er der uhyggeligt mange mindreårige piger. Men også mange voksne kvinder bliver udsat for disse ugerninger og bliver skadet på livstid. Alene i 1987 registrerede politimesterembedet i Grønland 120 fuldbyrdede voldtægter eller voldtægtsforsøg og 49 tilfælde af blodskam, kønsligt forhold til børn eller blufærdighedskrænkelser. Og året før, i 1986, var antallet af voldtægter eller voldtægtsforsøg på 122, mens der var 24 tilfælde af blodskam og kønsligt forhold til børn.

Det er utrolig store tal i så små samfund som vores, og de siger noget om, at der ligger nogle meget alvorlige menneskelige problemer og lurere. Der falder massevis af domme for disse ugerninger rundt omkring hos de forskellige domstole i Grønland. Men mange af disse domme burde underkendes. Det kan nemlig ikke være meningen, at ofrene skal lide resten af deres liv, mens forbryderne slipper med tre eller fire måneder i Anstalten for Domfældte.

Det kan heller ikke være meningen, at domstolene, som vedrører os alle sammen i det samfund, vi lever i, tager nogle afgørelser, som er til fordel for forbryderne, og i øvrigt tilsyneladende er ligeglade med, om disse hårde kriminelle folk gentager deres ugerninger efter nogle måneder.

Helt grotesk bliver det, når man så sammenligner med, hvad de samme domstole dømmer i banale tyverisager.

De mener, at det er meget mere skadeligt, at hugge nogle penge end at voldtage en otte-årig pige. Det siger noget om en helt syg moral hos domstolene”.

Kritikken vedrører oftest at ugerningsmændene i sager der drejer sig om voldtægt og seksuelle overgreb ikke bliver idømt hårdere foranstaltninger end gerningsmænd, der har begået andre lovovertrædelser, som f. eks. tyveri.

¹ Folketingstidende 1953-54, sp. 280.

Denne artikel skal ikke forsøge at klarlægge årsagerne til den rejste kritik, men blot beskrive, hvorledes der i det moderne Grønland er opstået et behov for indførelse af mere indgribende foranstaltninger over for kriminelle samt et ønske om at foranstaltningens størrelse skal stå i forhold til den kriminelle handling. Disse synspunkter adskiller sig klart fra kriminalloven og den i Grønland hidtil førte kriminalpolitik.

Artiklen skal samtidig prøve at beskrive de synspunkter, der i dag eksisterer, idet der gennem mange år har været "stille" omkring kriminalpolitiske forhold i Grønland, ligesom det, der tidligere har været skrevet vedrørende disse spørgsmål nok har haft en tendens til at prioritere historiske spørgsmål.

For at kunne danne sig et billede heraf er det imidlertid også nødvendigt med et historisk tilbageblik på skabelsen af kriminalloven, idet denne må siges at have været fundamentet for den kriminalpolitik, der igennem årene og i efterkrigstiden har udviklet sig i Grønland.

Det er imidlertid ikke muligt inden for rammerne af denne artikel at beskrive den kometagtige samfundsudvikling, der har fundet sted i samme periode, og som naturligvis må siges at have medført og antageligvis også skabt de holdninger og den kritik som kommer til udtryk i dag. Det skal påpeges, at nærværende artikel tillige er et forsøg på at genskabe interessen og et fornyet indblik i den grønlandske kriminalpolitik, idet de særlige grønlandske og unikke forhold i høj grad fortjener dette.

Nærværende artikel vil blive forsøgt efterfulgt af specifikke emner og problemstillinger, hvilket imidlertid besværliggøres noget, da man ikke i Grønland på samme måde som i Danmark kan anvende statistisk materiale, idet dette endnu ikke nævneværdigt er udviklet i Grønland.

Endelig skal det påpeges, at det må anses for nødvendigt og naturligt, at den grønlandske kriminalpolitik fremover indgår som en del af debatten i den nordiske kriminalpolitik, og at Grønland får mulighed for at deltage i den forskning, der til stadighed foregår i det nordiske regi.

Kriminallovens historiske baggrund

Kriminalloven, lov nr. 55 af 5. marts 1954, trådte i kraft den 15. juli 1954. Man havde derved som noget ganske enestående skabt en kriminallov, der hvilede direkte på en grønlandsk retstradition. Sanktionsfastsættelsen sker herefter ikke i form af en straf udmålt i forhold til gerningen og gerningsmandens skyld, men overvejende til, hvad der er mest formålstjenligt for at afholde den enkelte lovovertræder fra fremover at begå nye lovovertrædelser. Dette er fortsat udtrykt i Kriminallovens § 87:

"Afgørelsen skal, under fornøden hensyntagen til gerningens beskaffenhed og til samfundets interesse i at modvirke handlinger af den pågældende art, træffes med

særligt henblik på gerningsmandens personlighed og på, hvad der efter de foreliggende oplysninger må skønnes at være nødvendigt for at afholde ham fra yderligere lovovertrædelser”.

Foranstaltningsudmålingen tager i langt højere grad end i den danske og andre vestlige landes straffelove sit udgangspunkt i et ”gerningsmandsprincip” fremfor et ”gerningsprincip”. Dette er tillige fremhævet ved, at loven er kaldt kriminallov og ikke straffelov.

Kriminalloven blev udarbejdet på baggrund af de resultater, som den ”juridiske ekspedition” i årene 1948–1949 indhentede. Ekspeditionen gennemrejste i disse år Grønland med det formål at konstatere og beskrive indholdet af den grønlandske retstilstand, sådan som den kom til udtryk gennem skrevne regler, praksis og sædvanemæssige mundtlige oplysninger.

Ekspeditionen fastslog, at en indførelse af den danske straffelov ville være i strid med den grønlandske retstradition og henstillede, at der blev udarbejdet en lov for Grønland som med hensyn til normerne blev tilnærmet den danske straffelov mest muligt, men som med hensyn til sanktionerne byggede på grønlandsk praksis. Ekspeditionen konkluderede således:

”Ekspeditionen nærer ingen betænkelighed ved, at det grønlandske fremtidige reaktionssystem bygges på gældende grønlandsk ret, fordi denne i princippet er i harmoni med moderne kriminalvidenskabs krav”.

Ekspeditionen bemærkede tillige:

”at udviklingen indenfor dansk strafferet antages at bevæge sig bort fra frihedsstraf og i retning af forebyggende og behandlingsprægede foranstaltninger”.²

For så vidt angik sanktionssystemet fandt ekspeditionen, at dette bar præg af den grønlandske befolknings individualiserende holdning over for dem, der havde begået lovovertrædelserne. Reaktionen blev bestemt mere efter lovovertræderens personlige forhold end efter den handling gerningsmanden havde foretaget, ligesom man ikke fandt, at grønlandsk ret var præget af samme takstsystem som dansk strafferet.

Ekspeditionen gik dog ind for at også generalpræventive hensyn blev tilgodeset for at undgå, at de specialpræventive hensyn ved bagatelagtig kriminalitet skulle føre til for vidtgående indgreb over for gerningsmanden eller der ingen foranstaltning skulle anvendes, hvad der i hvert fald over for en række lovovertrædere ville være uheldigt, idet sanktionen måtte antages at være den eneste motiverende faktor.

² Betænkning afgivet af den juridiske ekspedition til Grønland, Hæfte nr. 6, s. 81–82.

Før kriminalloven blev skabt havde der tidligere været gjort forsøg på at skabe en fælles straffelov.³

Kritik af kriminalloven

Da den grønlandske kriminallov blev til, så det ud til, at man for første gang havde givet en lov, der både tog hensyn til en gammel retstradition og som tilføjede ind i den moderne strafferetsfilosofi.

Imidlertid har kriminalloven, som nævnt, igennem de senere år været udsat for voldsom kritik for ikke at gribe tilstrækkeligt effektivt ind over for kriminaliteten og gerningsmændene, og for ikke at varetage de retssikkerhedshensyn til den almindelige brede befolkning, som det moderne Grønland må gøre krav på. Man har bl. a. peget på, at der skal hårdere straffe til over for gerningsmændene, og at de almindelige sanktioner som bøde, betinget dom og tilsyn af kriminalforsorgen ikke er tilstrækkelige effektive over for kriminelle.

Denne kritik er ikke ny. Allerede under Folketingets behandling af forslaget til kriminalloven fremførte A. Lynge, der var det ene af de 2 grønlandske folketingsmedlemmer, nedenstående synspunkter.

Hele indlægget er her gengivet, idet A. Lynge samtidig generelt omtaler den grønlandske kriminalpolitik:

"Grunden til, at jeg har bedt om ordet, er, at jeg gerne vil gøre et par småbemærkninger, ikke til selve lovforslaget, som er et resultat af godt og dygtigt arbejde, og som allerede er vedtaget af Landsrådet, men til bemærkningerne til lovforslaget, der efter min mening på enkelte steder er knap så gode.

I bemærkningerne omtales ofte den "hidtidige retspraksis" i Grønland som grundlag og rettesnor for det foreliggende lovforslags forskellige paragraffer. Såvidt jeg kan se, har man i denne praksis set en særlig grønlandsk tankegang og et særligt mildt syn på forbrydere, et syn, der er forskelligt fra andre steders syn. Men vil man erkende tingene, som de er – og det skal man i alle tilfælde, og ikke mindst, når det gælder lovforslag, må man påpege, at ansvaret for denne retspraksis må ligge lige så meget hos de danske embedsmænd i Grønland som hos grønlanderne. Man må erkende – hvad der ikke ses af bemærkningerne – at danske meddomsmænd altid har været i majoritet i grønlandske retssager udover enkelte undtagelser, således som det er foreskrevet i loven om Grønlands styrelse af 1925. Sysselmanden har altid været dansk.

Kun rent undtagelsesvis har man haft grønlandske sysselmænd og da først i slutningen af perioden før 1950. De grønlandske meddomsmænd har så godt som altid udgjort mindretallet i grønlandske domstole.

Dernæst vil jeg gerne omtale bemærkningerne til en enkelt paragraf, bemærkning, som efter min mening er uheldigt formet og udtryk for en uheldig og forkert

³ Betænkning afgivet af den juridiske ekspedition til Grønland, Hæfte nr. 6, s. 76–77 samt Knud Oldendow, Lov og Ret i Grønland. Det Grønlandske Selskabs Årsskrift 1930/31.

opfattelse, således at de virker til skade for den grønlandske prestige og derfor ikke bør have lov til at passere uden at være påtalt fra grønlandsk side. Det drejer sig om bemærkningerne til § 53. Der står:

”Det fremgår af en række grønlandske retssager, at medens man anser samleje med børn under en alder mellem 14 og 15 år for kriminel, stiller forholdet sig anderledes, når talen er om anden kønslig omgængelse end samleje.

I visse kredse af befolkningen anser man det for ganske uskadeligt, at voksne beskæftiger sig kønsligt med mindreårige.

Man mener, at der ved de uterlige handlinger hverken tilføjes barnet fysisk eller psykisk skade, når blot de ikke foretages mod barnets vilje”.

Det er grimme ord, der her er nedfældet i disse uhyggelige bemærkninger – ja, læg mærke til: i bemærkninger til lovforslaget. De er så kategoriske, at ikke engang formildende ord, f. eks. ”som om” eller ”det synes, som om”, har været anvendt.

Jeg vil derfor sige her på rette sted, det sted hvor den slags ting skal siges, at efter min overbevisning, er det, der står her, forkert. Jeg ved ikke, om det er hændt, at enkelte personer, der har været indkaldt som vidner ved retshandlinger, har haft et sådant syn, men det er ikke normalt, at det er det generelle syn i ”visse kredse af befolkningen”.

Det er i hvert fald en misforståelse.

Det må bestrides, at der noget sted i Grønland findes et almindeligt mildt syn på sædelighedsforbrydere, der behandler mindreårige uterligt.

Men bemærkningerne går et stykke videre.

I slutningen af bemærkningerne til § 53 udtales det, at det må anses for hensigtsmæssigt, at der i de administrative bestemmelser om påtale:

”optages en bestemmelse om, at der ikke rejses tiltale mod personer, som i overensstemmelse med lokal, traditionel moralopfattelse har behandlet mindreårige uterligt . . .”

Jeg tager afstand fra denne tankegang. For det første mener jeg, at hvis der virkelig findes en sådan lokal opfattelse, der tillader den slags usædelighed, skal denne opfattelse bekæmpes, og forbryderne skal straffes strengt, for at vore børn kan blive beskyttet. For det andet vil det være uholdbart, at forskellige egne i et land har forskellig retspraksis, f. eks. med hensyn til moralske forbrydelser.

At grønlænderne ikke ser mildt på sådanne sædelighedsforbrydelser – som forresten er meget sjældne deroppe – kan man bl. a. se af en retssag, som for en del år siden blev behandlet i et af kolonistederne. Sædelighedsforbryderen, der havde forebret sig på en række børn, var en grønlænder, og der sad en grønlænder som formand for domstolen, fungerende for sysselmanden. For een gangs skyld var der grønlandsk majoritet i domstolen. Jeg husker denne retssag, hvor forældre græd af sorg og harme i retssalen. Der var stor harme blandt grønlænderne over forbrydelsen, og forbryderen fik den hårdeste straf, han kunne få; han blev kastreret – ganske vist frivilligt.

Jeg siger dette for at vise, hvorledes man fra grønlandsk side ser på den slags forbrydelser, hvor strengt man ser på dem.

Det er for mig uforståeligt, at bemærkningerne til et lovforslag som det forelig-

gende kan rumme udtalelser, der er kompromitterende for en landsdels befolkning".⁴

I det første udkast til kriminalloven var voldtægt og flere andre seksuelle adfærdstyper ikke medtaget som gerningsindhold i loven, idet den juridiske ekspeditions undersøgelse viste, at man i praksis før kriminallovens gennemførelse havde betragtet "voldtægt" som "vold".

A. Lynges udtalelser medførte imidlertid, at udkastet blev ændret således, at "voldtægt" blev medtaget i kriminalloven som et selvstændigt delikt.

Kriminallovsudkastet blev tillige diskuteret på det første kredsdommermøde, der blev afholdt i Nuuk/Godthåb i september 1953. Ved disse møder, der normalt afholdes hvert 2. år, har kredsdommerne, der alle er lægmænd uden juridisk uddannelse, mulighed for at diskutere emner og enkelte sager med landsdommeren samt andre, ligesom der gives instruktioner i diverse juridiske discipliner. Under dette møde gav den daværende politimester i Grønland udtryk for, at kriminallovsudkastet i praksis allerede var forældet, og at man i udkastets regler om tvangsarbejde og forvaring i for høj grad havde lagt vægt på gammel tradition, som tiden var løbet fra. Han henviste herved til en udtalelse, som de forenede landsråd i 1949 havde vedtaget om det ønskelige i at få oprettet arresthuse eller straffeanstalter.

I en fælles udtalelse, der blev vedtaget under kredsdommermødet, anføres det:

"Vi finder, at der efter udkastet er for ringe praktisk og legal mulighed for at anvende strengere foranstaltninger end bøde, tvangsuddannelse og forvisning.

Kredsdommerne anbefaler derfor, at der i 2-3 byer indrettes anbringelsessteder, hvori de domfældte vil have pligt til at opholde sig uden for arbejdstiden, og hvor de vil blive holdt under varigt tilsyn.

Sker dette ikke, befrygter vi, at det i visse tilfælde kan blive påkrævet at dømme ikke alene unormale, men også normale lovovertrædere heroppe til afsoning i Danmark, hvilket formentlig så vidt muligt burde kunne undgås."⁵

Ved Kriminalloven af 1954 var der kun hjemmel til idømmelse af én frihedsberøvende foranstaltning, nemlig forvaring. Man havde tidligere haft enkelte tilfælde af indespærring i interimistisk indrettede bygninger og frihedsberøvelsen indebar i almindelighed blot, at den dømte var isoleret fra omverdenen uden for arbejdstiden, mens han/hun om dagen udførte arbejde i det frie samfund.

I 1956 blev der indrettet et såkaldt forvaringshjem i en barak i Nuuk/Godthåb, hvor der var plads til 6 personer.

⁴ Folketingstidende 5/2 1954, spalterne 3108-3110.

⁵ Grønlands første kredsdommermøde p. 173-174, Grønlandsdepartementet 1954.

Under Grønlands landsråds behandling af et udkast til ændringerne i kriminalloven i 1962, blev der givet udtryk for, at principperne i kriminallovens foranstaltningssystem var rigtige og stemte overens med befolkningens retsopfattelse.

Man anførte dog, at det i praksis havde vist sig stadig vanskeligere at administrere kriminalloven og fremhævede derfor behovet for anstalter der burde etableres hurtigst muligt, idet det grønlandske retsvæsen ellers ville kunne komme ud for en tillidskrise fra befolkningens side.⁶

Ved revideringen af kriminalloven i 1963 blev foranstaltningen ”forvaring” herefter ophævet, da man i stedet så et behov for oprettelse af 1 eller flere anstalter. Disse skulle herefter varetage de frihedsberøvende foranstaltninger.

Den mest indgribende foranstaltning i dag er anbringelse i anstalt. herudover spænder foranstaltningssanktionerne fra indenretlig advarsel, bøde, tilsyn, anvisning af arbejde, uddannelse og lægelig behandling til anbringelse i privat hjem, ungdomspension eller anstalt. Der findes i alt 3 anstalter i Grønland. 1 i Nuuk/Godthåb med plads til 50 domfældte og 2 i henholdsvis Qaqortoq/Julianehåb og Aasiaat/Egedesminde med plads til hver 8 domfældte.

Herudover findes der ungdomspensioner i Sisimiut/Holsteinsborg og Ilulisat/Jakobshavn med plads til 7 anbragte hvert sted.

En lovovertræder, der er dømt til anbringelse i Anstalt for Domfældte vil efter et kort indslusningsophold på ca. 1 uge, hvor personen er holdt indelukket, blive underlagt de mere frie forhold, hvor den domfældte om dagen er beskæftiget ude i byen.

Det fremgår af kriminalforsorgens årsberetning for 1987, at så godt som alle domfældte har været i beskæftigelse.

Af kriminalforsorgens statistik fremgår det tillige, at af de domfældte, der pr. 1. maj 1988 var anbragt i en Anstalt for Domfældte havde langt den største del begået drab, vold eller voldtægt.

I øvrigt er det bemærkelsesværdigt hvor få af de indsatte, der er recidivister, se således nedenstående tabel.

⁶ Folketingstidende 1962–63, tillæg A, spalte 707 ff.

KRIMINALFORSORGEN DEN 1. MAJ 1988
ANSTALTSANBRAGTE:

	Nuuk/ Godthåb	Qaqortoq/ Julianehåb	Aasiaat/ Egedesminde	I alt
<i>Kriminalitet</i>				
Drab	12	4	3	19
Drabsforsøg	4	1	1	6
Vold m. død	2			2
Vold	8	3	2	13
Voldtægt	10	2		12
Brandstiftelse				
Tyveri m. m.	3	3	3	8
Blodskam	3			3
Lov om euforise- rende stoffer	1		1	2

	Nuuk/ Godthåb	Qaqortoq/ Julianehåb	Aasiaat/ Egedesminde	I alt
<i>Antal anstalts- ophold:</i>				
1. gangs	25	11	5	41
2. gangs	9		1	10
3. gangs	3	1	2	6
4. gangs	4			4
5. gangs	1	1		2
6. gangs			1	1
7. gangs	2			2

Eksempler fra retspraksis

For nærmere at kunne danne sig et billede af de foranstaltninger, der idømmes i Grønland for sædelighedsforbrydelser, skal her nævnes nogle eksempler fra praksis.

1. En tiltalt blev anset skyldig i anden kønslig omgang end samleje med 10 årig og idømt bøde stor kr. 4.000.
Sagl.nr. 322/87, Retskreds V.
2. En tiltalt blev anset skyldig i fuldbyrdet voldtægt mod 23 årig kvinde og idømt bøde stor kr. 3.000, svarende til 3 ugers løn.
Sagl.nr. 32/87, Retskreds XVIII.

3. En tiltalt blev anset skyldig i forsøg på voldtægt imod en 40 årig kvinde og idømt en bøde på 500 kr., svarende til 1 uges løn.
Sagl.nr. 730/87, Retskreds VIII.
4. En tiltalt blev anset som skyldig i anden kønslig omgang end samleje med 2 drenge på henholdsvis 6 og 8 år og idømt bøde stor kr. 6.000, svarende til 2 ugers løn.
Sagl.nr. 1701/87, Retskreds VI.
5. En tiltalt blev anset skyldig i voldtægt i 2 tilfælde imod sin 22 årige steddatter og idømt tilsyn af kriminalforsorgen i 1 år og 6 måneder.
Sagl.nr. 65/87, Retskreds XII.
6. En tiltalt blev anset skyldig sammen med 2 medtiltalte i efter tur at have begået voldtægt imod en 30 årig kvinde og idømt tilsyn af kriminalforsorgen i 2 år, hvoraf der skal ske anbringelse i anstalt i 30 dage med henblik på iværksættelsen.
Sagl.nr. 53/88, Retskreds XII.
7. En tiltalt blev anset skyldig i voldtægt imod en 12 årig pige og idømt anbringelse i anstalt i 6 måneder.
Sagl.nr. 90/88, Retskreds VII.
8. En tiltalt blev anset skyldig i voldtægt imod en person af samme køn samt vold, idet tiltalte i forbindelse med voldtægten med en kniv påførte forurettede en 4–5 cm lang læsion på højre underarm. Tiltalte blev idømt anbringelse i anstalt for domfældte i 1 år og 6 måneder.
Sagl.nr. 93/88, Retskreds III.

I maj måned 1988 blev det 14. kredsdommermøde afholdt i Nuuk, knapt 35 år efter, at det første var blevet afholdt samme sted. Under dette møde blev kriminalloven, som så ofte før, ivrigt diskuteret. Under mødet blev der fra kredsdommerne udtrykt en meget kraftig kritik af kriminalloven. En kredsdommer udtalte således: "Ofte sidder man med den følelse, at man dømmer alt for mildt. Nogle gange overvejer man at tilsidesætte anklagemyndighedens påstand om en bøde og i stedet idømme tilsyn af kriminalforsorgen, men man vælger alligevel ikke at gøre det, da man ved, at kriminalforsorgen allerede er overbebyrdet".

En anden kredsdommer udtalte: "at man i sager vedrørende kønsligt forhold til mindreårige eller voldtægtssager føler, at der burde ske anstaltsanbringelse, men at man i stedet idømmer bøde, da der mangler anstaltspladser". Samme kredsdommer siger tillige i sin kritik af kriminalloven: "Da kriminalloven blev til, var den tilpasset de grønlandske forhold, men nu er vi så meget inde i civilisationen og europæiske forhold, at kriminalloven i dag er noget mangelfuld".

I en diskussion vedrørende en eventuel udløsning af en korterevarende anstaltsanbringelse, hvor en person unddrager sig kriminalforsorgens tilsyn, udtrykker en af de mest erfarne kredsdommere det således: "Hvis man skal opdrage nogen, kan man ikke kun gøre det ved at klappe dem på skuldrene, man bliver nødt til at sætte betingelser".

Det er bemærkelsesværdigt, at kritikken igennem årene er rettet imod kriminalloven. Det er imidlertid ikke kriminalloven, der er for mild. Tværtimod, den indeholder sanktioner, der spænder fra indenretlige advarsler til anbringelse i anstalt på ubestemt tid. Tiden for anbringelse i anstalt kan dog ikke overstige 10 år, medmindre tiltalte findes skyldig i drab, røveri, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse, trusler, brandstiftelse eller forsøg på disse forbrydelser og at tiltalte frembyder nærliggende fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed og at anstaltsanbringelse findes påkrævet for at forebygge denne fare, jvf. kriminallovens § 102.

Som begrundelse for at idømme de "milde domme" angiver kredsdommerne, at de føler sin "bundet" af anklagemyndighedens påstand, da de ved, at kriminalforsorgen er overbebyrdet, og at der er mangel på anstaltspladser.

Til illustration kan nævnes nogle afsagte domme, hvor kredsdommerne alligevel tilsidesætter anklagemyndighedens påstand og idømmer langt mere indgribende foranstaltninger end nedlagt.

I en kredsretsdom blev en tiltalt dømt for forsøg på voldtægt mod en 33 årig kvinde samt voldtægt imod en 4 årig pige. Anklagemyndigheden påstod tiltalte idømt 1 år og 6 måneders anstaltsanbringelse.

Kredsretten tilsidesatte imidlertid anklagemyndighedens påstand og idømte tiltalte anbringelse i Anstalt for Domfældte i 3 år. I kredsrettens begrundelse anføres det:

"som foranstaltning for de begåede overtrædelser, finder retten det for passende, under hensyntagen til overtrædelsernes alvorlige karakter, samt forurettedes unge alder og eventuelle senere følgende psykiske mén i forhold II, at tiltalte idømmes anbringelse i anstalt i 3 år regnet fra tilbageholdelsen".

Denne dom blev ikke påanket til Grønlands Landsret.

Sagl.nr. 256/89, Retskreds III.

I en sag fra 1981 blev t fundet skyldig i overtrædelse af

- 1) kriminallovens § 57 stk. 1 – jfr. § 8 – forsøg på manddrab – ved at have forsøgt at dræbe A, idet han med en kniv påførte hende talrige overfladiske snit og stikmærker på hals, arme, forsiden af brystet, maven og ryggen, hvorefter han tog kvælertag på hende, så hun mistede bevidstheden, ligesom han kort tid efter på lejlighedens toilet atter tog kvælertag på hende, så hun igen mistede bevidstheden,
- 2) kriminallovens § 60 – vold – ved med en kniv at have påført den ca. 1 1/2 årige B et ca. 3 cm langt og ca. 1–2 cm dybt sår på venstre endeballe samt
- 3) kriminallovens § 57 stk. 1 – manddrab – ved at have dræbt C, idet han havde tildelt hende et knivstik i brystet, ligesom han kort tid efter på en trappeopgang, hvortil C var flygtet, havde tildelt denne adskillige knivstik i begge sider af halsen, i brystet og i begge arme og hænder, hvorved han tilføjede hende sådanne kvæstelser at hun straks afgik ved døden.

Anklagemyndigheden påstod tiltalte idømt

- 1) anbringelse i anstalt for domfældte i 5 år regnet fra tilbageholdelsesdatoen samt
- 2) konfiskation af 2 knive.

Kredsretten tilsidesatte imidlertid anklagemyndighedens påstand og idømte tiltalte anbringelse i en anstalt for domfældte i 8 år samt konfiskation af 2 knive.

I kredsrettens begrundelse for dommen hedder det: "Med hensyn til foranstaltningen finder retten at kunne følge anklagemyndighedens påstand om anstaltsanbringelse, men har fundet med hensyn til varigheden, at kunne fastsætte anstaltsopholdet til 8 år på grund af sagens alvorlige karakter".

Domfældte modtog dommen.

Anklagemyndigheden påankede dommen til Grønlands Landsret med påstand om formildelse.

Anklagemyndigheden gjorde under Landsrettens behandling gældende:

"Uanset, at han har gjort sig skyldig i såvel drab som drabsforsøg foreligger der efter anklagemyndighedens opfattelse ikke i denne sag sådanne særlige omstændigheder, som bør bevirke en fravigelse fra sædvanlig domspraksis, hvorfor varigheden af den tiltalte idømte anstaltsanbringelse bør nedsættes til 5 år."

Grønlands Landsret dømte domfældte anbringelse i en anstalt for domfældte i 7 år.

Det hedder i Landsrettens begrundelse bl. a.:

"Da tiltalte således uden nogen rimelig anledning, og uden at der iøvrigt foreligger formildende omstændigheder, har gjort sig skyldig i såvel forsøg på manddrab som fuldbyrdet manddrab under omstændigheder der viser, at han har haft et særdeles fast fattet forsæt til at dræbe såvel A som C, findes tiltalte i medfør af kriminallovens § 87 at burde idømmes anbringelse i en anstalt for domfældte i et tidsrum, der efter det foran anførte om de begåede overtrædelsers karakter og omfang, findes at burde fastsættes til 7 år fra tilbageholdelsesdatoen at regne."

Grønlands Landsret, sagl.nr. 243/81.

I nyere kredsretsdom afsagt i juni 1988, blev en tiltalt fundet skyldig i overtrædelse af kriminallovens § 72 – tyveri – i 12 tilfælde, § 72 jfr. § 8 – forsøg på tyveri i 3 tilfælde samt § 78 – hæleri – i 1 tilfælde.

Anklagemyndigheden havde ved kredsretten nedlagt påstand om anbringelse i anstalt for domfældte i 9 måneder.

Kredsdommeren tilsidesatte anklagemyndighedens påstand og idømte tiltalte anbringelse i anstalt for domfældte i 18 måneder.

Domfældte, der erkendte sig skyldig, modtog dommen.

Sagl.nr. 99/88, Retskreds XVIII.

Denne dom blev imidlertid af anklagemyndigheden anket til Grønlands Landsret med påstand om formildelse.

Under Landsrettens ankebehandling anførte anklagemyndigheden, at en dom på 18 måneders anstaltsanbringelse efter den i Grønland sædvanlige praksis vil forekomme fuldstændig ude af proportioner, når særligt henses til de af tiltalte begåede forhold.

Anklagemyndigheden påstod således foranstaltningen nedsat til 9 måneders anstaltsanbringelse som påstået ved kredsretten.

Landsretten dømte tiltalte 9 måneders anstaltsanbringelse og tilsidesatte dermed kredsrettens dom.

I begrundelse for dommen anfører Landsretten blot:

”Retten finder under henvisning til anklagemyndighedens påstand tillige, at foranstaltningen bør nedsættes til 9 måneders anstaltsanbringelse”.

Grønlands Landsret, sagl.nr. 235/88.

Det er således interessant, at det er Politimesteren i Grønland (der er dansk jurist), der indbringer ankesagen for Grønlands Landsret med påstand om formildelse, ligesom det efterfølgende er Landsretten (med dansk jurist som retsformand), der nedsætter sanktionen, når henses til, at kriminalloven i den grad er udarbejdet til at udtrykke en grønlandsk retsopfattelse.

Det skal anføres, at anklagemyndighedens ønske om at indbringe kredsretternes domme for Grønlands Landsret med påstand om formildelse ikke kun skal ses ud fra en forpligtelse til at varetage et objektivitetsprincip, men i særdeleshed et udtalt behov for prioritering af anstaltspladserne.

Anbringelse i Danmark

Problemet om nedsendelse til Danmark har været meget omtalt i dagspressen, og det skal derfor ikke her uddybes nærmere. Det skal dog nævnes, at hvis en gerningsmand på grund af psykisk abnormitet findes uegnet til anbringelse i anstalt for domfældte, eller hvis en sådan ikke giver tilstrækkelig sikkerhed, så kan vedkommende dømmes til anbringelse på ubestemt tid i en psykiatrisk ledet anstalt under kriminalforsorgen i Danmark. Det vil i praksis være Anstalten ved Herstedvester ved København, idet denne fortsat for de grønlandske indsatte betragtes som psykiatrisk ledet, selv om dette ikke længere er tilfældet.

Denne nedsendelse har ofte på grund af de domfældtes afskærelse fra det grønlandske samfund været udråbt som deportation og som en tilsidesættelse af menneskerettighederne.

Årsagen til, at det er nødvendigt at nedsende domfældte til Danmark, er paradoksalt nok, førelsen af den meget lempelige kriminalpolitik, der har medført, at der ikke eksisterer et lukket fængsel eller et lukket psykiatrisk afsnit i Grønland, og at de nuværende anstalter ikke indeholder de nødvendige sikkerhedsforanstaltninger.

I øjeblikket er ca. 12 grønlandske dømte anbragt i Herstedvester.

Under det for nylig afholdte kredsdommermøde i Nuuk blev nedsendelsen af domfældte til Herstedvester tillige diskuteret samt nødvendigheden og behovet for et lukket fængsel i Grønland.

En kredsdommer udtalte således: "Det kan ske, at det er nødvendigt for os at anbringe nogle i Danmark. Det er aldrig sjovt at sende folk til Danmark, og vi gør det først efter nøje at have overvejet dette. Vi må konstatere, at disse alvorlige lovovertrædelser ikke stopper, hvorfor det er nødvendigt med en lukket anstalt i Grønland".

En anden kredsdommer sagde således: "Vi har nogle personer, hvor det er nødvendigt at isolere disse fra samfundet, og vi har derfor behov for et lukket fængsel, men vi må konstatere, at det vil være meget, meget dyrt at bygge og drive sådan et".

Endelig udtrykte en kredsdommer det således: "Vi burde have haft et sådant fængsel for længe siden".

Afsluttende bemærkninger

I et indlæg i Atuagadliutit/Grønlandsposten den 16. september 1988 skriver og spørger en ældre erfaren grønlander, der har været bisidder i mere end 20 år, således:

"Hvorfor mangler der altid anstaltspladser? – Hvorfor må retten alt for ofte bøje sig efter denne mangel i "verdens bedste kriminallovgivning", som retsplejens chefer ynder at kalde den?

Burde retten ikke kaldes "verdens mest husvilde og retsløse ret".

Dette udtrykker udmærket de problemer og den kritik, som den grønlandske kriminallov og kriminalpolitik i dag er udsat for.

Med retsplejens chefer hentydes antageligt til, at mange danske jurister fortsat fastholder, at kriminalloven er den bedste i verden på grund af de særlige individuelle muligheder loven indeholder.

Det synes imidlertid som om, man i dag i Grønland stiller sig uforstående over for disse synspunkter og ønsker, at man i langt højere grad retter sig imod ofrene for forbrydelserne. Man ønsker at indføre en form for strafferammer i kriminalloven, ligesom troen på et "gerningsmandsprincip" ikke længere eksisterer.

Det kan imidlertid også synes som om man under udfærdigelsen af kriminalloven fra dansk side har været mere grønlandsk indstillet og kulturelt orienteret, end man har været i Grønland, ligesom det ikke kan udelukkes, at man i meget høj grad har været påvirket af den kriminalretsfilosofi, der eksisterede i Danmark og Europa på det tidspunkt kriminalloven og kriminalpolitikken blev formet.

Det skal slås fast, at det ikke er kriminalloven, der lider af mangler. Det er derimod de faktiske foranstaltningmuligheder, der er til rådighed, der ikke anses at være tilstrækkelige, idet det tilsyneladende er dette, der i praksis bestemmer foranstaltningsniveauet samt den førte kriminalpolitik.

Man må tillige konstatere, at de få økonomiske midler, der har været til rådighed, i meget høj grad har styret den kriminalpolitik, der har været ført i Grønland, og at økonomiske overvejelser tilsyneladende tillige har været et aldeles nyttigt argument under udformningen af kriminalloven og foranstaltningssystemet.

For de domfældte, der er dømt til anbringelse i Danmark, er den lempelige kriminalpolitik og kulturelle hensyntagen således gået hen og blevet en helt umenneskelig foranstaltning, idet den både indebærer friheds- og kulturel berøvelse.

Det er nødvendigt, at man under den fremtidige kriminalpolitiske planlægning nøje undersøger den retsbevidsthed, der eksisterer i Grønland i dag, da kriminalloven, domstolene samt hele den grønlandske kriminalpolitik ellers vil blive udsat for en alvorlig tillidskrise fra den grønlandske befolknings side, ligesom den påberåbte hensyntagen til grønlandsk kultur og retsopfattelse i udformningen og udøvelsen vil virke indholdsløs, falsk og urigtig.

Adresse: Dommerfuldmægtig Henrik Garlik Jensen
Grønlands landsret
Tjalfesvej 1, Postboks 40
3900 Nuuk, Grønland